

LITTERATUR

UNGA LIBERALER

Av *BIRGER HAGÅRD*

Det finns en anekdot om den store kompositören Gounod, berättar Rudolf Kjellén, »att han vid 20 år sade 'jag', vid 30 'jag och Mozart', vid 40 'Mozart och jag, men vid 50 bara 'Mozart'». Anekdoten skulle måhända ha sin naturliga anknytning till de nio unga liberaler, som efter att ha åstadkommit var sitt fristående debattinlägg i mer eller mindre aktuella frågor valt att ställa samman dem i en gemensam liten skrift.

Det ligger måhända i sakens natur, att kvaliteten på de olika bidragen måste vara ganska ojämn. Det förefaller emellertid vara en händelse som ser ut som en tanke, att man låter FPU-ordföranden *Per Ahlmark* inleda med ett bidrag, rubricerat »Vår eländiga utrikesdebatt», ty detta opus ger otvivelaktigt den största behållningen. Ahlmark har tidigare i annat sammanhang uttryckt den förhoppningen, att ett samarbete mellan högern och folkpartiet skulle kunna komma till stånd genom att högern beträffande vissa vitala inrikespolitiska frågor närmade sig folkpartiet, samtidigt som folkpartiet närmade sig högern vad gäller utrikespolitiken och försvarspolitiken. Av logiska skäl är Ahlmark övertygad om nödvändigheten av svenska atomvapen. Ahlmarks tankegångar torde särskilt bland yngre konservativa mötas med stor förståelse.

Ahlmarks uppsats jävar icke det tidigare intrycket, att han har en realistisk inställning till de internatio-

nella frågeställningarna. Hans uppsats blir en svidande vidräkning med de illusionister i allmänhet, som kommit att sätta sin prägel på svensk utrikespolitik efter kriget och med deras högste profet, excellensen Undén i synnerhet. När det är fråga om alliansfriheten gäller det, att ständigt slå fast dogmerna i så knappa ordalag som möjligt, skriver Ahlmark. Torftigheten betraktas som inseglet på statsmannakloket. Utrikesdebatten är praktiskt taget död. Ingen politiker, mån om väljarnas gunst, vågar kritisera dansen kring den gyllene kalv, som alliansfriheten innebär. Den främst ansvarige för detta tillstånd är både genom sin ställning och sin verksamhet Östen Undén.

Ahlmark är övertygad antikommunist, har uppenbarligen studerat sovjetrysk historia och kommer följaktligen fram till att Lenins definition på diplomatiska överenskommelser, »löften är som pajskorpa — gjorda för att brytas», äger full giltighet alltså i nådens år 1961, även om diktatorn för tillfället råkar ha en jovialisk nuna och gärna reser utomlands för att låta fotografera sig, klappande kalvar eller små barn på huvudet. Frågan är dock, om Ahlmark inte är en aning för pessimistisk vad gäller den framtida utvecklingen inom Sovjunionen. Trots allt har ett omfattande reformarbete i riktning mot ökade garantier för de enskilda medborgarnas integritet ägt rum under

senare år. Mycket talar för att denna utveckling är resultatet av ett starkt inre tryck, och det förefaller i vart fall bli förenat med stora svårigheter för regimen att vända tillbaka till den stalinistiska erans terrormetoder.

Tron på FN kan ibland få något av extas över sig, och fraseologin är farlig, om den inbillar folk att vi här står inför ett säkert verktyg i fredens tjänst, skriver Ahlmark helt riktigt och samtidigt som han reducerar betydelsen av svenska FN-insatser till deras rätta värde understryker han, att organisationens möjligheter att göra sig gällande är synnerligen begränsade, eftersom FN på grund av vetorätten inte kan ingripa i en konflikt mellan Sovjet och USA. Vår tids viktigaste fredsförbund heter därför inte Förenta Nationerna utan Atlantpakten, som i motsats till FN inte för-lamas av ryska direktiv. De farligaste och flesta tillbuden till krig har inträffat i de områden av världen, där de båda maktblockens positioner är oklara — Mellersta Östern, Sydöstasien och Afrika. Frestelserna är mindre och tillbuden färre, där inget tvivel kan råda om var gränsen går mellan allianssystemen. Kommunisterna vet, att ett angrepp på Västtyskland betyder världskrig. Att vårt land inte är ett storpolitiskt oroscentrum beror främst på att vi kunnat driva vår linje i skyddet av västerns vapen. Trots och inte tack vare alliansfriheten har vi undgått att dras in i allvarligare konflikter med Sovjet.

Ahlmark analyserar ingående skälen för och emot alliansfrihet och kommer fram till den slutsatsen, att de två väsentligaste skälen för neutralitet — vår lands handlingsmöjligheter i utvecklingsländerna och hänsynen till Finland — har en sådan relativ vikt, att endast en påtaglig aktualisering av något eller några av argumenten för NATO-anslutning gör en förändring

av den svenska utrikespolitiken ytterst angelägen. Den ekonomiska samverkan, som vårt land inlett med andra västeuropeiska stater tenderar — vare sig det klart formulerats eller inte — att utvidgas till politiskt beroende. I händelse av krig eller i en kritisk situation blir det för varje år som går allt svårare för Sverige att isolera sig och klippa av handelsförbindelserna med de övriga medlemmarna av handelsgemenskapen, på samma sätt som det t. ex. för ett isolerat Dalarna skulle te sig hart när omöjligt att klara sin försörjning, om resten av Sverige var i krig. Detta i förening med de allt större krigstekniska samordningsproblemen — nödvändigheten att i tid planera samverkan mellan våra och NATO:s stridskrafter — samt bristen på svenska atomvapen gör en utrikespolitisk omorientering alltmera angelägen. En levande och aktiv utrikesdebatt är förvisso något som vårt land för närvarande mer än kanske något annat behöver. Inte minst från den synpunkten är Ahlmarks inlägg betydelsefullt.

I bjärt kontrast till Ahlmarks uppsats står ett bidrag av *Mats Kihlberg* om »aktiv internationalism». Författaren följer det nu så yppigt tillämpade »radikala» receptet. Först av allt skall slås fast »totalomfattningen» av Sveriges bistånd till utvecklingsländerna, medan frågan om hur pengarna på bästa sätt skall kunna användas skjuts i bakgrunden såsom alltför prosaisk. En specialskatt till förmån för utvecklingsländerna ter sig frestande. Under alla omständigheter skall vårt land bidra med minst 240 miljoner kronor årligen — över statsbudgeten. Varför inte stanna upp ett tag och försöka komma till klarhet hur våra hjälpsatser konkret skall gestalta sig? Hur kan vi underlätta för svenskt näringsliv att i större utsträckning intressera sig för de länder det här är fråga om

— räcker det med höjda exportkrediter? — vilka garantier har vi för att de medel som överlämnas till FN blir använda på rätt sätt, vilka möjligheter finns att göra isolerade svenska insatser effektiva, hur skulle en sameuropeisk insats kunna komma till stånd, hur blir hjälpen på bästa sätt »hjälp till självhjälp»? Frågeställningarna är otaliga. Och det är förvisso icke enbart svårigheter av den karaktären, att de kan avhjälpas med svenska skattemedel, som möter i de berörda länderna. Hur kan man bibringa befolkningen åtminstone vissa elementa — som t. ex. hur en skruv användes — hur kan man effektivast komma till rätta med religiösa fördomar som lägger stora och avgörande hinder i vägen för utvecklingen? Det finns en mångfald problem, som man förvisso inte löser genom mer eller mindre patetiska deklamationer. Kihlberg har rätt i sin grundtes, att vi måste göra en hjälpinsats, men det finns faktiskt rätt stor anledning att i detalj diskutera hur den bör komma till stånd. Det hårt skattetyngda svenska folket torde förvisso icke vara roat av att låta inhemska och utländska byråkrater fritt och planlöst få husera med några hundra miljoner av skattemedlen. Ej heller torde det finnas någon rimlig anledning för ett på detta område okunnigt och oerfaret land som Sverige att sätta sig på några höga hästar och fördöma »kolonialismen» för att i stället solidarisera sig med antieuropeiska rörelser av obskyr kulör i olika länder. Vi har all anledning att från västerländsk och civilisatorisk synpunkt vara tacksamma för de insatser som utförts av britterna i Asien och Afrika, av fransmännen i Nordafrika och av belgarna i Kongo. Att i en för Västerlandet kritisk stund sälla sig till dess femtekolonnare borde vara vårt land ovärdigt.

Om studiefinansieringsfrågan skri-

ver *Ernst Klein*. Han är en av de ivrigaste liberala förkämparna för s. k. generell stipendiering eller »studielön». Det kan dock icke sägas, att hans uppfattning i allt är genomtänkt. Sålunda avvisar han emfatiskt tanken, att kostnaderna för studierna är att betrakta som en investering, samtidigt som han motiverar rätten till skatteavdrag av amorteringarna på studielån med ett resonemang, som i princip helt utgår från investerings tanken. Den kanske allvarligaste konsekvensen av varje form av generell stipendiering och därmed det starkaste skälet mot en sådan, nämligen den detaljerade studiekontroll och därmed inskränkning av de akademiska studiernas frihet, som ofrånkomligen måste bli följderna av ett sådant system, vidrör han med lätt hand. Svenska folket torde inte vara särskilt entusiastiskt inför möjligheten av att tvingas betala underhåll till envar som vill studera vid våra universitet, om man inte samtidigt har fullgoda garantier för att de investerade pengarna också ger vissa resultat. Att rent generellt och generöst utan någon kontroll låta underhåll utgå till envar som säger sig vilja studera torde vara en tanke som inte är av denna världen. I vart fall torde aldrig den finansminister finnas, som skulle vara beredd att acceptera ett sådant förslag. I detta sammanhang ter det sig förvånande, att Klein inte tagit upp det konkreta utformade förslaget till examenspremier, som hösten 1960 framlades av Konservativa studentförbundet, och som sedan högerpartiet motionsvägen gjort till sitt. En lösning efter dessa riktlinjer torde ha många fördelar. Samtidigt som därigenom möjligheter ges att råda bot på de problem skuldsättningen utgör får alla lika möjligheter att finansiera sina studier. Därtill verkar detta förslag också i studiestimulerande rikt-

ning och bevarar de akademiska studiernas frihet.

I övrigt diskuteras radio- och TV-monopolet av *Erland Törngren*, medan *Morgan Abrahamsson* analyserar de ökade kraven på »utbildningssamhället». *Eva Moberg* uppehåller sig vid kvinnoproblemen i vår tid. Att dubbelrollen som förvärvsarbete och som maka och mor utgör ett allvarligt problem för många kvinnor skall icke förnekas. En effektiv lösning synes dock ligga långt fram i tiden och torde väl endast kunna komma som ett resultat av utvecklingsprocessen. *Ulla Åhgren* gör gällande, att kristendomen inte har något konkret samhällsprogram att komma med och att dess attityd till samhällsutvecklingen väsentligen är passiv och många gånger av negativ karaktär. *Gustaf Lindencrona* tar i ett intressant inlägg

upp den industriella demokratin till behandling. De anställda bör bli representerade i företagets styrelse. Därmed skulle det vacuum utfyllas, som uppstått genom att aktieägarna i allt mindre utsträckning personligen använder sina rättigheter. *Hans Hederberg* slutligen diskuterar »rättsröfellen» från Kejne till Eugeniahemmet.

Som synes är det varierande underhållning som bjudes. Vad man kanske i första hand skulle vilja kritisera är, att författarna uppehåller sig vid i allmänhet synnerligen begränsade frågeställningar. Man saknar de stora linjerna. Å andra sidan skall boken kanske främst tas för vad den är — ett inlägg i den aktuella politiska debatten. Och som sådant är det inte ointressant.